حکومەتی هەرێمی کوردستان
وەزارەتی خوێندنی باڵاو توێژینەوەی زانستی
زانکۆی هەڵبجە - کۆلێژی زانستەمرۆڤایەتییەکان
بەشی جوگرافیا – قۆناغی چوارەم

جەنگی سارد

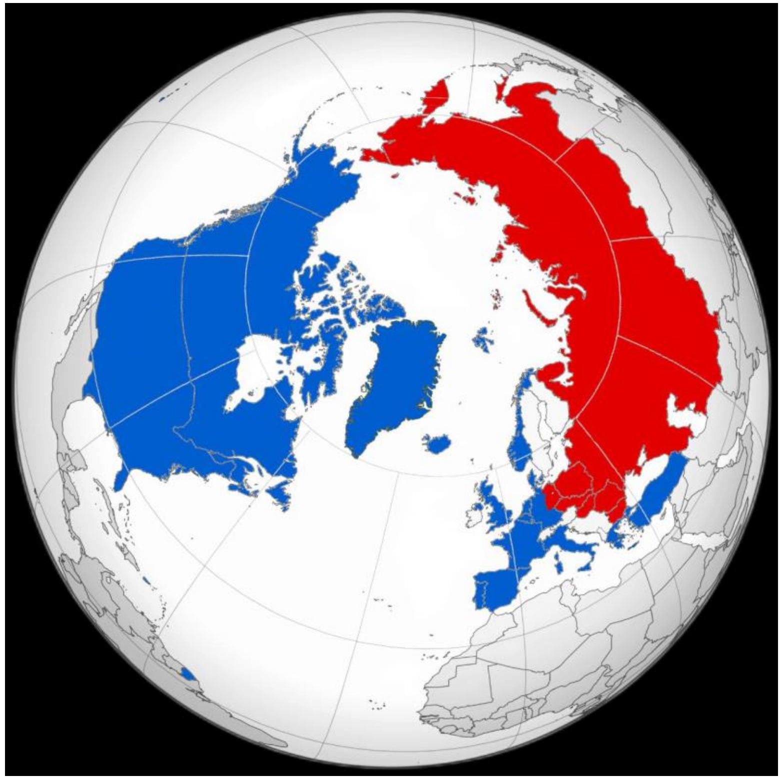

ئامادەکردنی :

شاگوڵ خلیل – شەیما حاجی

بەشەرپەرشتی :

م.پێشەوا ئەنوەر

جەنگی سارد چییە ؟

بریتیە لە زاراوەیەك بۆ دەرخستنی باری توندوتیژی سیاسی لە نێوان دولایەنی دژبەیەکدا کەنە گەشتبێتە ڕادەی بەکارهێنانی هێزی سەربازی بەڵکو لە چوارچێوەی هەڕەشەکردن دایە .

لەسەر ئاستی جیهانی واباس دەکرێت: بریتییە لە توندوتیژی سیاسی نێوان بلۆکی ڕۆژ ئاواو بلۆکی ڕۆژ هەڵات کە لەدوای جەنگی جیهانی دووەمەوە دەستی پێکرد تا هەڵوەشاندنەوەی یەکێتی سۆڤییەت و پەیمانی وارشۆ.

ئەم زاراوەیە بۆ یەکەمجار لەلایەن وینستن چرچڵی سەرۆک وەزیرانی بەریتانیا لە دوای جەنگی جیهانی دووەم بەکارهێنرا و وڵاتەیەگرتووەکانی ئەمریکاش کردی بە سیاسەتی خۆی دژی سۆڤێت و هەموو وڵاتە سۆشیا لیستەکان لە جیهاندا.

بۆچی تا دوای جەنگی جیهانی دووەم جەنگی سارد سەری هەڵنەدا

1-بوونی دەوڵەتی بەهێزی سەربازی وەك ئەڵمانیا وئیتاڵیا لە ناوەراستی ئەوروپا لەدژی بەریتانیاوفەرەنسا و ئەمریکابوو لە هەمان کاتدا دژی یەکێتی سۆڤیەتیش بوو ئەمەش بووە هۆی یەک گرتنی هەموو دەوڵەتەکان و دروست بوونی بەرەیەك بەناوی هاوپەیمانەکان لە جەنگی دووەمی جیهان دژی ئەڵمانیاو ئیتاڵیاو یابان کە بەدەوڵەتانی تەوەرە(میحوەر)ناسرابوون.

2-یەکێتی سۆڤیەتی جاران دەوڵەتێکی دواکەوتوو بوو لەڕووی سەرمایەوە گەشەی نەکردبوو.

3-سۆڤێت دەوڵەتێکی نیمچە داخراو نالەبارە لەڕووی جوگرافی و ئاوهەواو.

4- بوونی فرەنەتەوەو فرەدین و فرەمەزهەب لە سۆڤیەتدا وایکردبوو دەوڵەتانی ڕۆژ ئاوا باوەرنەکەن ئەم یەکێتیە سەر بگرێت.

5-سۆڤێت وەك و دەوڵەتێکی لاواز لەرووی سەربازی تە ماشا دەکرا.

6- دەرکەوتنی کۆمەڵێک دەوڵەتی هاوسۆز بۆ سۆڤیەت لە ئەوروپای ڕۆژ هەڵات و چین سەر هەڵدانی دەیان بزوتنەوەی ئازادیخواز لە وڵاتانی جیهاندا دژ بە USA ئەورپای ڕۆژ ئاوا مەترسی خستەدڵیانەوە

هۆکارەکان جەنگی سارد

- یەکێتی سۆڤییەت دەیویست ئایدیۆلۆژیای کۆمۆنیزمی خۆی لەسەر ئاستی جیهان بڵاوبکاتەوە کە ئەمەش وای لە ئەمریکییەکان کرد کە بەدوای دێموکراسیدا **بکەوون**.
- هەردوو وڵات ترسان لە هێرشێک لە یەکترەوە پەیوەست بوون بە کۆمەڵکوژکردنی دوولایەنە.
- ئەم کردەوەی یەکێتی سۆڤیەت بۆ کۆنترۆڵکردنی ئەوروپای ڕۆژهەڵات فاکتەرێکی سەرەکی بوو بۆ گومانەکانی ئەمریکا.

- سۆڤیەتەکان ترسی ئەوەیان هەبوو کە ئەمریکا ئەوروپای ڕۆژئاوا وەک بنکەیەک بۆ هێرشکردنە سەر بەکار بهێنێت.
- **کێشەی ئەڵمانیا بوو ,کە سەرەتا جیاوازی نێوان ئەو دوو دەوڵەتە لەوێ دەرکەوت .**
- **کێشەی ئێران ,یەکیکی تر بوو لەو کێشانە و داری جیاوازی و ململانێی نێوان ئەو دوو بەرەیەیی فراوانکرد.**

کاریگەریکانی جەنگی سارد

- هەردوو ئەمریکا و یەکێتی سۆڤیەت جبەخانەیەکی گەورەی چەکی ئەتۆمی و مووشەکی بالستیکیان دروستکرد.
- کوتلە سەربازییەکان، ناتۆ و پەیمانی وارساو دروست بوون.
- دیواری بەرلین ڕووخا و هەردوو گەلی ئەڵمانیا یەکخرابوونەوە.
- پەیمانی وارساو تێکشکا.

- وڵاته باڵتیکەکان و هەندێک کۆماری سۆڤیەتی پێشوو سەربەخۆییان بەدەست هێنا.
- ئەمریکا بوو بە تاکە زلهێزی جیهان.
- کۆمۆنیزم لە هەموو جیهاندا تێکشکان.
- بووە هۆی پێکدادانی وێرانکاری وەک جەنگی ڤێتنام و جەنگی کۆریا.

ڕووداوە گرنگەکان لە مێژووی جەنگی سارد

- لە ساڵی 1957 یەکێتی سۆڤیەت یەکەم مانگی دەستکردی نارده بۆشایی ئاسمان .
- لەساڵی 1968 هێزەکانی یەکێتی سۆڤیەت دەچنە ناو چیکۆسلۆڤاکیاو کۆتای بە تەمەنی چاکسازی ناسراو بە ﴿بەهاری پڕاگ ﴾دێنێت .
- لە ساڵی 1948 یەکێتی سۆڤیەت هەموو هاتووچۆیەکی زەمینی بۆ بەرلینی ڕۆژئاوا ڕاوەستاند .
- لە ساڵی 1962 ئەمریکا داوای بردنە دەرەوەی موشەکەکانی سۆڤیەت دەکات لە کوبا و قەیرانی موشەکی کوبا ,دەست پێدەکات .

- لەساڵی 1989 ڕووخانی دیواری بەرلین .
- 1991 یەکێتی سۆڤیەت هەرەس دەهێنێت .

سەرچاوەکان :

- کتێب : جەنگی سارد

نوسەر : بریتا بجورنلۆند

وەرگێڕان: هەژار ڕەحیمی

- کتێب : جوگرافیای سیاسی

نوسەر :عومەر ڕەسوڵ شینکی

- کتێب : زلهێزەکان لەجەنگی یەکەمی جیهانییەوە تا کۆتایی جەنگی سارد 1914- 1991

نوسەر : سامان حوسێن ئەحمەد

- https://ckb.m.wikipedia.org/wiki/%D8%B4%DB%95%DA%95%DB%8C_%D8%B3%D8%A7%D8%B1%D8%AF
- https://historyplex.com/causes-effects-of-cold-war#:~:text=Effects%20of%20Cold%20War&text=The%20military%20blocs%2C%20NATO%20and,War%20and%20the%20Korean%20War